

INKLUZIVNE INSTITUCIJE I IZGRADNJA DRŽAVE

Miomir Jakšić¹

E-mail: mjaksic@ekof.bg.ac.rs

Apstrakt: *Ustanovljavanje konsolidovane demokratije i efikasne tržišne privrede tek delimično zavisi od stope ekonomskog rasta (približni faktor rasta), a u celini i dugoročno od fundamentalnih faktora rasta – institucija i to onih koje omogućavaju obrazovanje, uvećavaju participaciju širokih slojeva stanovništva što je u središtu izgradnje inkluzivnih institucija. Dva važna kamena temeljca razvojne makroekonomije su: 1. institucije su fundamentalni faktor razvoja i to institucije koje su inkluzivne, dobre, razvojne čiji je cilj i mere performansi dobrobit građana, i 2. iskustva proučavanja nezavisnih regulatornih tela, na početku centralne banke, utvrdila su da načela samostalnosti, odgovornosti i inkluzivnosti moraju biti temelj za ustanovljavanje takvih institucija i merenja njihovih performansi.*

Dobre (inkluzivne) institucije karakterišu tri svojstva: 1. ustanovljavaju i štite svojinska prava, 2. ograničavaju društvene elite koje nastoje da eksproprišu dohodak i svojinu drugih pojedinaca, i 3. osiguravaju jednake šanse za zapošljavanje rada i investiranje kapitala. Dobre institucije doprinose političkoj stabilnosti, uspešnoj makroekonomskoj politici i podstiču inicijative da se investira i zapošljava. Njihov ključni zadatak je da obezbede stabilnost i kontinuitet.

Ekstraktivne (loše) institucije negativno utiču na ukupni društveni i ekonomski razvoj, tako što: 1. uvećavaju oportunistički trošak i 2. smanjuju prinos preduzetnicima. Inkluzivne (dobre) institucije deluju u suprotnom smeru i predmet su podsticajne regulacije regulatornih institucija, jer uvažavaju interese svih društvenih i ekonomskih aktera.

KLJUČNE REČI: INSTITUCIJE, DOBRO UPRAVLJANJE, REGULATORNE INSTITUCIJE, ODGOVORNOST, INKLUZIVNE INSTITUCIJE.

JEL KLASIFIKACIJA: B22, P16, P48

---

¹ Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu.

INCLUSIVE INSTITUTIONS AND STATE BUILDING

Abstract: *Establishment of consolidated democracy and efficient market economy only partially depend upon GDP growth rate (proximate factor of development), but wholly and long lasting upon fundamental factor of development – institutions that enable and promote education and participation of broad masses of population, which nowadays is in the focus of development of inclusive institutions. Two pillars of modern development macroeconomy are: 1. institutions are fundamental factor of development, institutions that are inclusive and as such good institutions that promote economic and social development in the interest of whole population, increasing their welfare; 2. experiences of independent regulatory bodies, firstly central banks, manifest that rules of independence, accountability and inclusiveness are basic pillars for rule of law.*

Good institutions are characterized with three attributes: 1. they establish and protect property rights; second, they restrict elites which strive to expropriate income and property of others members of society; third, they provide equal chances for employment of labour and investment of capital. Good institutions contribute to political stability, successful macroeconomic policy and enhance initiatives for employment and investment. Key role of institutions is in securing stability and continuity.

Extractive (bad) institutions in dual way negatively affect entrepreneurship and whole social development, as they: 1. increase opportunity costs, and 2. reduce return to entrepreneurship. Inclusive (good) institutions act in opposite direction and they are object of incentive regulation, as they take care of interest of all social and economic actors.

KEYWORDS: INSTITUTIONS, GOOD GOVERNANCE, REGULATORY INSTITUTIONS, INDEPENDANCE, ACCOUNTABILITY, INCLUSIVE INSTITUTIONS.

JEL CLASSIFICATION: B22, P16, P48

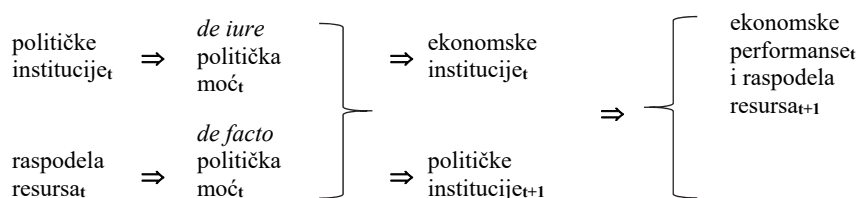
1. EKONOMSKI RAZVOJ I INKLUZIVNE INSTITUCIJE

Zašto su danas i inkluzivne institucije toliko važne ? Odgovor treba tražiti u intelektualnom nasleđu i dostignućima institucionalizma i političke makroekonomije. D. Ačemoğlu nudi okvir za davanje odgovora na ovo pitanje:

„Ljudski i fizički kapital su približni faktori ekonomskog rasta.”² i dalje „rast je mnogo izvesniji u uslovima postojanja inkluzivnih (ekonomskih i političkih) institucija, nego u uslovima postojanja ekstraktivnih institucija. Inkluzivne ekonomske institucije: osiguravaju svojinska prava, red i zakon, tržišta i javne usluge i regulaciju na tržištima; otvorene su za relativno slobodni ulazak u novi biznis; osnažuju ugovore, olakšavaju pristup obrazovanju i nude šanse velikom delu stanovništva, odnosno, stvaraju podsticaje za investiranje i inovacije. Ipak, verliki broj društava tokom istorije i danas pod dominacijom je ekstraktivnih institucija: one nastaju od strane politički moćnih elita koje resurse oduzimaju ostatku društva.”³

Nastanak i održavanje ekonomskih i političkih institucija D. Acemoglu predstavlja shematski na sledeći način:

Slika 1. Dinamički okvir nastanka institucija („državne varijable” i „stohastički šokovi”).

Izvor: Acemoglu, (2014).

Postoje dve vrste institucija:

1. **ekstraktivne institucije** (loše, predatorske, ne podstiču investicije i ukupni društveni i ekonomski razvoj), i
2. **inkluzivne institucije** (dobre, razvojne, podstiču investicije i ukupni društveni i ekonomski razvoj.)⁴

² Acemoglu, (2005).

³ Acemoglu (2012).

⁴ Acemoglu, "Political Economy Lecture Note, str. 14.

Slika 2. Pokretači društvenog razvoja
Fundamentalni pokretači

Izvor: Acemoglu, Liabson, List (2015).

Institucije se ubrajaju u fundamentalne pokretače razvoja, ravnopravno sa fizičkom geografijom i nasleđenom kulturom.⁵

2. INSTITUCIJE KAO FUNDAMENTALNI FAKTOR RAZVOJA

Ustanovljavanje konsolidovane demokratije i efikasne tržišne privrede tek delimično zavisi od stope ekonomskog rasta (približni faktor rasta), a u celini i dugoročno od fundamentalnih faktora rasta – institucija i to onih koje omogućavaju obrazovanje, uvećavaju participaciju širokih slojeva stanovništva što je u središtu izgradnje inkluzivnih institucija⁶ Dva važna kamena temeljca razvojne makroekonomije su:

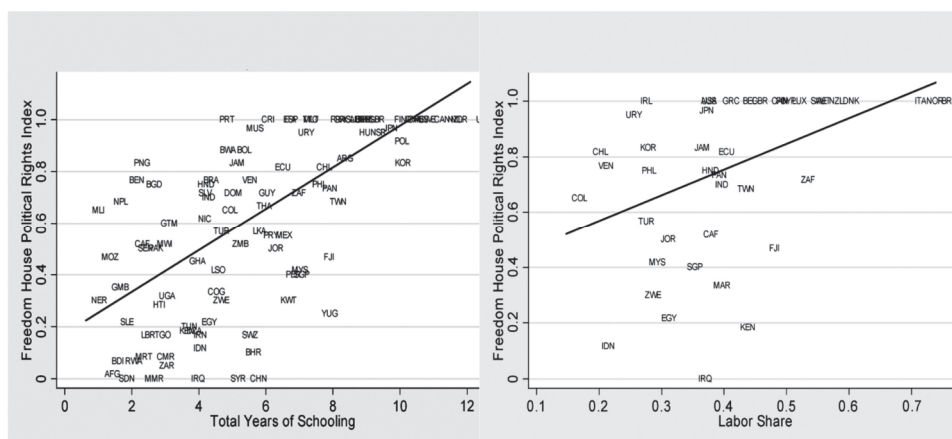
- institucije su fundamentalni faktor razvoja i to institucije koje su inkluzivne, dobre, razvojne čiji je cilj i mere performansi dobrobit građana, i
- iskustva proučavanja nezavisnih regulatornih tela, na početku centralne banke, utvrdila su da načela samostalnosti, odgovornosti i inkluzivnosti moraju biti temelj za ustanovljavanje takvih institucija i merenja njihovih performansi.

⁵ Jaksic, Jaksic (2014).

⁶ Acemoglu, (2006), str. 53.

D. Ačemoğlu piše da korelacija nije uzročnost tipa: viši GDP uzrokuje više demokratije; potrebno je objašnjenje te korelacije koje vodi ka institucijama koje su kameni temeljci *dobre vladavine*. Naredna dva grafikona pokazuju da je viši stepen političkih sloboda, kao ključno merilo demokratije, povezan sa fundamentalnim faktorima, poput 1. nivoa obrazovanja i 2. nivoa participacije javnosti, a ne isključivo sa nivoom ekonomskog razvoja. Postoje efikasne tržišne privrede koje nisu konsolidovane demokratije.

Slika 3. Faktori ekonomskih i političkih sloboda

Izvor: (2006), str. 55, 59.

Za inkluzivne, dobre, institucije ključno je: „ako su institucije (toliko) važne za ekonomske rezultate zašto onda društvo bira one institucije koje ne ubrzavaju ekonomski rast niti maksimiziraju ukupnu ekonomsku dobrobit.”⁷ Biraju se one ekstraktivne, loše, zato što je to u interesu elite, a ne javnosti, zato što mehanizmima korupcije, istiskivanja rente, diskriminacije, odsustva vladavine prava pribavljaju nezasluzenu ekonomsku korist i društvenu poziciju.

Ekonomski razvoj ima dva ključna svojstva: 1. **održivost**, izraženu kao trajnost i dugoročnost ekonomskog napretka, i 2. **inkluzivnost**, merenu kao rast koji donosi dobrobit najvećem broju stanovnika i koji je u njihovom interesu.

⁷ Acemoglu (2014).

Vremenom definicija inkluzivnosti je proširena i nije se više odnosila isključivo na siromašne, već i na sve građane koji neprekidno komuniciraju sa različitim institucijama koje postaju kameni temeljci rasta i razvoja.⁸

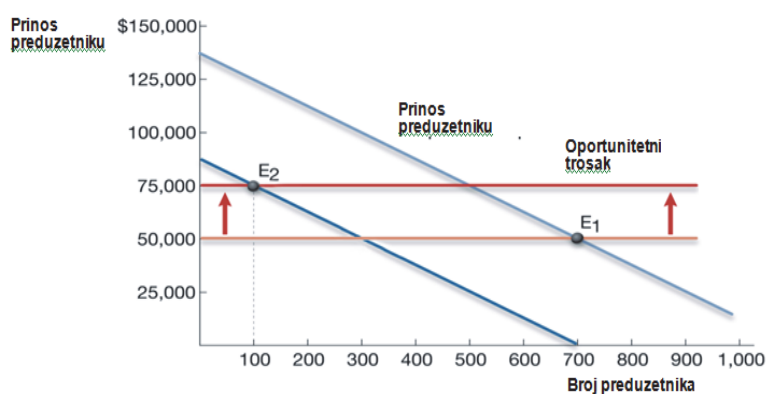
3. PRIRODA INSTITUCIJA

Vodeći predstavnik Političke makroekonomije D. Acemoglu, piše: „Inkluzivne ekonomske institucije: osiguravaju svojinska prava, red i zakon, tržišta i državnu podršku javnim službama i regulaciji tržišta; otvorene su za relativno slobodni ulazak u nove poslovne poduhvate, osnažuju ugovorne odnose, obezbeđuju obrazovanje i druge pogodnosti za brojne građane, jednom rečju, stvaraju podsticaje za investicije i inovacije.”⁹

Dobre (inkluzivne) institucije ograničavaju ponašanje svih onih ekonomskih i političkih subjekata koji mogu dvojako negativno delovati na ukupni društveni i ekonomski razvoj, jer:

- a) **uvećavaju oportunitetne troškove** (na primer, licenciranje, akreditovanje, dozvole za rad, vidljive i nevidljive administrativne barijere) što rezultira u *uzlaznom pomeranju Krive oportunitetnog troška*.

Slika 4. Oportunitetni trošak i barijere preduzetništvu

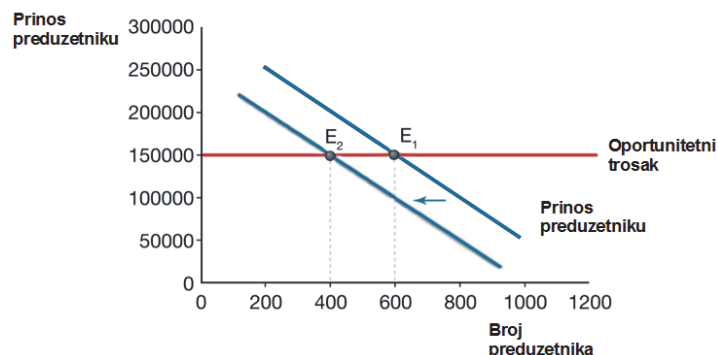
Izvor: Acemoglu et al. (2015).

⁸ Jaksic, Jaksic (2016).

⁹ Acemoglu (2012).

b) smanjuju prinose preduzetnicima (na primer, barijere ulasku, rent-seeking, neizvesni pravni položaj) što rezultira u *pomeranju Krive prinosa preduzetnicima ulevo*.

Slika 5. Prinos preduzetništvu i barijere preduzetništvu

Izvor: Acemoglu et. Al (2015).

World Economic Forum nedavno je po prvi put objavio *Inclusive Growth and Development Report*, čiji je cilj da identifikuje strukturna i institucionalna obeležja zemalja koja uzrokuju opšti porast životnog standarda na osnovu inkluzivnog rasta. Naredna slika predstavlja 7 ključnih stubova i 15 podstubova.¹⁰

Tabela 1. Inkluzivni rast i razvojni okvir

1. stub	2. stub	3. stub	4. stub	5. stub	6. stub	7. stub
Obrazovanje i razvoj veština	Zapošljavanje i politika dohodaka	Formiranje kapitala i preduzetništvo	Finansijsko posredovanje u oblasti investiranja u realni sektor	Borba protiv korupcije	Osnovne usluge infrastruktura	Fiskalni transferi
dostupnost	zapošljavanje	mali biznis	inkluzija u finansijski sistem	poslovna i politička etika	bazična i digitalna infrastruktura	poreski zakoni
kvalitet	plate i socijalna davanja	vlasništvo nad imovinom i stanovima	posredovanje kod poslovnih investicija	odnos prema renti	zdravstvene usluge i infrastruktura	socijalna zaštita

Izvor: The Inclusive Growth and Development Report, <http://reports.weforum.org>.

¹⁰ The Inclusive Growth and Development Report (2015).

U središtu pažnje ovog rada je odnos institucija i države. I država je institucija, ali samo jedna u razuđenom skupu institucija, i mogući su različiti odnosi u sledećoj tabeli:

Tabela 2. Odnos države i institucija

INSTITUCIJE	DRŽAVA		
	Inkluzivne	(1) Slaba	(2) Jaka
Ekstraktivne	(3) Slaba	(4) Jaka	

1. **Ekstraktivne institucije** (loše predatorske, ne podstiču investicije i ukupni društveni i ekonomski razvoj).
2. **Inkluzivne institucije** (dobre, razvojne, podstiču investicije i ukupni društveni i ekonomski razvoj)
3. **Jaka država:** efikasna, nediskriminišuća, ograničava elite, onemogućava rent-seeking
4. **Slaba država:** neefikasna, diskriminišuća, jača vladavinu elite, omogućava rent-seeking.

Najpoželjnija kombinacija je (2);

najmanje poželjna je (3);

kombinacija (1) je malo verovatna;

kombinacija (4) vrlo moguća u nerazvijenim zemljama koje se opisuju kao Nekonsolidovane demokratije (Freedom haus), Privrede sa nastajućim tržištima (P. Montiel) i Zakržljale države (D. Ačemoglu).

Zašto je ovo danas toliko važno ?

Odgovor treba tražiti u teorijskoj i praktičnoj konstrukciji da je ekonomski efikasna tržišna privreda neraskidivo povezana sa državom koja je potisnuta, *Državom koja se povlači* ili je *Noćni čuvar*. Ta srednjevekovna arhaična pretpostavka imala je katastrofalne posledice u postsocijalističkim zemljama kojima je Tržišni fundamentalizam preporučivao demontiranje države koja je navodno atribut, relikv socijalizma. Time je otvoren prostor za utemeljenje

Kombinacija koje počivaju na ekstraktivnim institucijama u kojima je država ili (3) slaba neefikasna u zaštiti građana, naroda ili (4) autoritarna, diktatorska u interesu elite, oligarhije.

To danas ističe D. Ačemoğlu: Južna Koreja je tržišno efikasna privreda, ali totalitarna i nedemokratska, što je protivno tržišno-fundamentalističkoj paradigmi da će *Tržište* ustanoviti i održati *Demokratiju*: to se nije dogodilo u postsociojalističkim zemljama.¹¹

U krajnjoj liniji *Slaba država* izaziva pogoršavanje ekonomske situacije, jer Slaboj državi nedostaje *Državni kapacitet* (engl. State capacity) koji obuhvata sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast da donosdi i sprovodi zakone koji regulišu sve sfere života, prvenstveno politički i ekonomski život. I zašto onda postoje Slabe države, postavlja pitanje D. Ačemoğlu. Odgovor je jednostavan: to je u interesu elita koje usposodtavljaju i održavaju svoju vlast, kreiraju insitucije isključivo u svom interesu, prelivaju ka sebi tuđi dohodsak i ne plaćaju poreze.

Daron Ačemoğlu ukazuje na stav M. Olson, da poreklo države treba tržiti u organizovanom banditizmu. Nepokretni bandit dela kao država, podstiče proizvodnju i uvodi umerene održive poreze, ima u vidu duži vremenski horizont I tu se otvara proctor zsa uvođenjer institucija u sadaš njerm trenutku t , koje će postojati i u narednim periodima, $t+1$, $t+2$, i nadalje.

Inkluzivne političke institucije počivaju na dva preduslova:¹²

- Pluralizam, i
- Široka distribucija političke vlasti i participacije.

Ekstraktivnim političkim institucijama nedostaju oba ova preduslova.

---

¹¹ Acemoğlu (Feb. 20120).

¹² Acemoğlu (Nov. 2015).

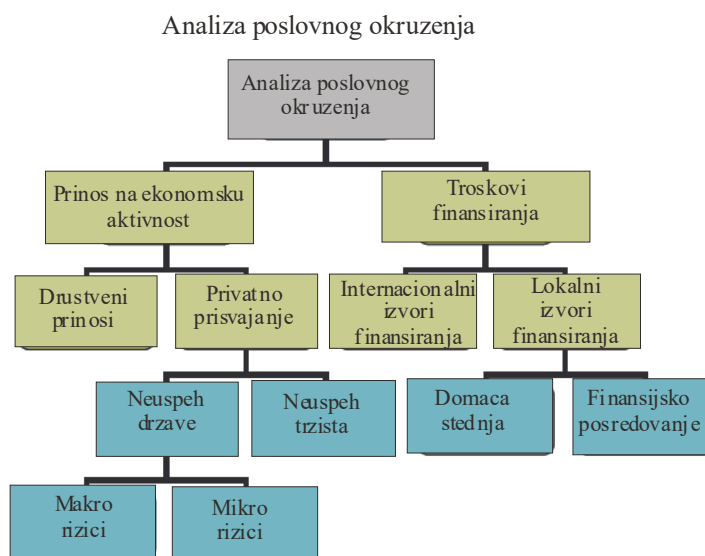
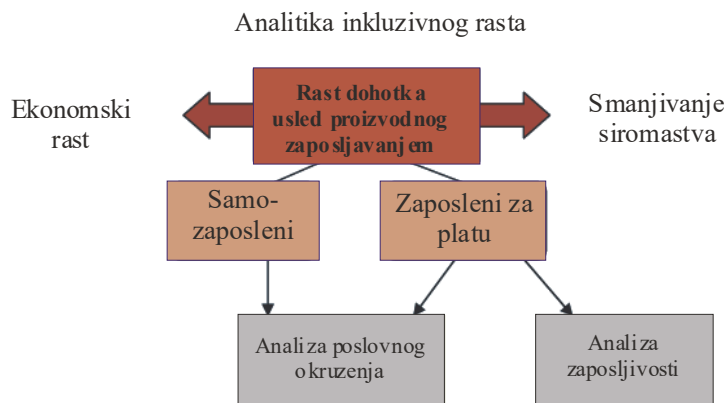
Slika 6. Primeri ekstraktivnih i inkluzivnih institucija

		Ekonomске institucije	
		Inkluzivne	Ekstraktivne
Političke institucije	Inkluzivne	SAD, Zapadna Evropa ↻	
	Ekstraktivne	Kina ↻	Robovlasnička društva, Sovjetska Rusija, Egipat ↻

Izvor: Acemoglu (Nov. 2015).

Zapadnu Evropu i SAD karakterišu političke i ekonomske institucije koje su inkluzivne, dok je svojevremeno sovjetska Rusija imala ekstraktivne ekonomske i političke institucije.

Naredna slika predstavlja bazični algoritam inkluzivnog rasta:

Izvor: Ianchoichina, Lundstrom (2009).

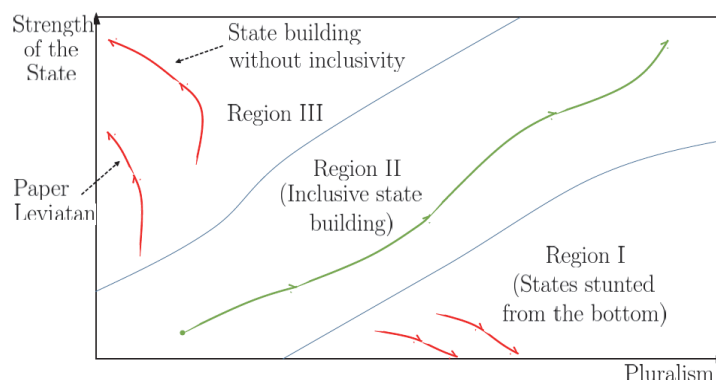
Ako su dobre, inkluzivne institucije toliko poželjne zašto samo one ne postoje, postavlja pitanje D. Ačemoğlu. Odgovor je u činjenici da rast i inkluzivne institucije koje ga pokreću stvara i dobitnike i gubitnike. Ekonomski gubitnici su oni koji gube svoj dohodak, privilegije i monopole. Politički gubitnici su oni koji gube svoje političke privilegovane pozicije, neoganičeni monopol vlasti. *Kapacitet države* je ona snaga koja omogućava prelazak od ekstraktivnih ka

inkluzivnim ekonomskim i političkim institucijama. Taj kapacitet u prvom redu se odnosi na pružanje javnih usluga, regulisanje ekonomske i političke aktivnosti.

Slika 7. Levijatan zakon

Basins of Attraction of State Building

- Most Leviathans are “Paper Leviathans” or are stunted because of lack of pluralism or weakness of civil society.

Izvor: Acemoglu (Nov. 2015).

- Ako je država isuviše slaba u odnosu na društvo, tada društvo dominira, i izgradnja države ne može da otpočne i to je situacija Slabe države ili *Odsutnog Levijatana*.
- Ako je država jaka u odnosu na društvo, društvo odustaje od toga da kontroliše državu. Koliko će država biti jaka, odnosno kakav će odnos biti uspostavljen između *Despotskog i Papirnatog Levijatana*, zavisiće od troškova i dobitaka od snage države.
- Ako su društvo i država jednake snage, podstaknuti su da investiraju u svoje sposobnosti i to je situacija *Inkluzivne države* (engl. *Shackled Leviathan*).

Zakržljala država je na dnu (*Region I*): u ovom slučaju najveći problem stvaranja kapaciteta države je u činjenici da je društvo isuviše jako i dobro organizovano i nespremno je da omogući razvoj institucija.

Papirni Levijatani (*Region III*): mnoštvo primera autoritarne izgradnje države čiji su kapaciteti, međutim, veoma mali. (Otomansko carstvo, Ruanda, Pakistan, Gvatemala).

Primer Regiona II: Antička Grčka

Skorašnja istraživanja pojavu inkluzivnih institucija vezuju za Solonove reforme 594. g.p.n.e.: pretvaranje Atinjana u robove postalo je nezakonito, kroz Afriku se moglo slobodno kretati, sprovedena je egalitarijanska zemljišna reforma; na političkom planu skupštinama su mogli da prisustvuju svi građani, Savet koji je imao 400 članova predstavljao je 4 tradicionalna atinska plemena.¹³

Prema D. Ačemoğlu najinteresantniji deo Solonovih i Klisenovih reformi je institucionalizacija društvenih normi koje su omogućile kontrolu elite. Solonov Hbris zakon ponižavanje i vređanje Atinjana učinio je nezakonitim. Klisenov Ostrakizam zakon uveo je sledeću praksu: ako je glasalo najmanje 6.000 ljudi, i polovina je glasala za, tada je svaki građanin na komadu slomljene keramike (grčki ostrakon) upisivao ime, i pojedincu koji bi dobio najviše glasova bio je zabranjen boravak u Atini na 10 godina. Bilo je to, zaključuje Ačemoğlu, fantastično sredstvo disciplinovanja elite ukoliko bi se ona isuviše osilila i ugrožavala inkluzivne institucije.

Slično se događalo u Engleskoj u XVII v. kada je ustanovljena inkluzivna država, posle Slavne revolucije 1640tih; na ekonomskom planu ukinuti su domaći monopoli, izgrađena infrastruktura, osnovana Bank of England, a na političkom planu ukinuta je monarhija i uspostavljena republika, ustanovljena vlast Parlamenta.¹⁴

U oba slučaja, Grčkom i Engleskom, zaključuje D. Ačemoğlu inkluzivne političke institucije nastale su u situaciji u kojoj su obe dimenzije inkluzivnosti - 1. efikasna država i 2. pluralizam - nastale istovremeno kada i aktivno građansko društvo.

Izgradnja i uvećavanje kapaciteta države može ugroziti mogućnosti elite da vlada na svoju dobrobit, štaviše može ustanoviti institucije koje će to u budućnosti onemogućiti. Između pluralizma i izgradnje države postoji međuzavisnost, a ne jednolinijska uzročnost. Rast je verovatniji u uslovima

---

¹³ Acemoglu (Nov. 2015).

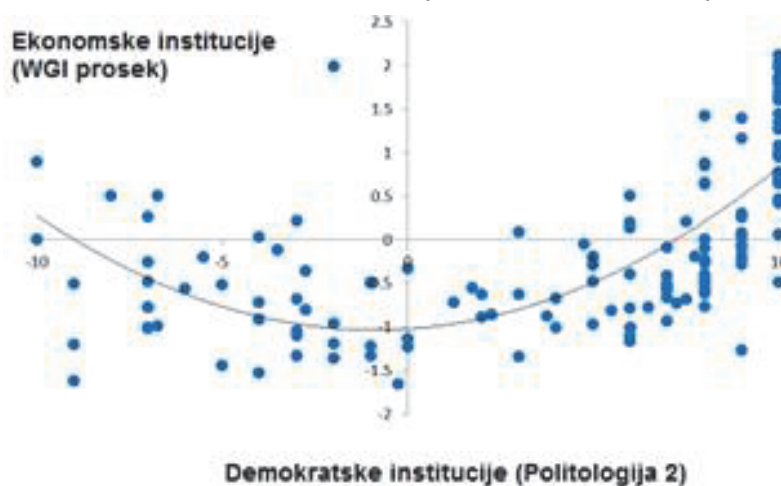
¹⁴ Acemoglu (Nov. 2015).

inkluzivnih institucija, mada je moguć i kada postoje ekstraktivne institucije, jer elita podstiče rast i tako uvećava višak koji može da prisvoji. Zato region II, zaključuje D. Ačemoğlu najbolje opisuje uravnoteženi odnos pluralizma i izgradnje države, jer ako jedan isuviše prednjači, drugom će biti teško da ga dostigne.

Obe vrste institucija – ekonomske i političke – su čvrsto međusobno povezane, ali taj odnos nije linearan već ima oblik slova U.¹⁵ To je bio razlog da J. Leine et. Al istraže vezu World governance indikatora (WGI) i Doing business (DiB), gde je WGI bio merilo kvaliteta institucija, a DiB merilo dobre vladavine, s tim da je uzročnost išla od WGI ka DiB.

Kvalitet ekonomskih institucija i demokratskih institucija je u visokoj korelaciji, ali taj odnos nije linearan, ni monoton, što ilustruje naredna slika. Demokratske institucije su merene Polity IV indeksom, koji ima vrednosti između -10 (to su potpuno autokratski režimi) do 10 (potpuno funkcionalne demokratije).

Slika 8. Demokratske institucije i ekonomske institucije

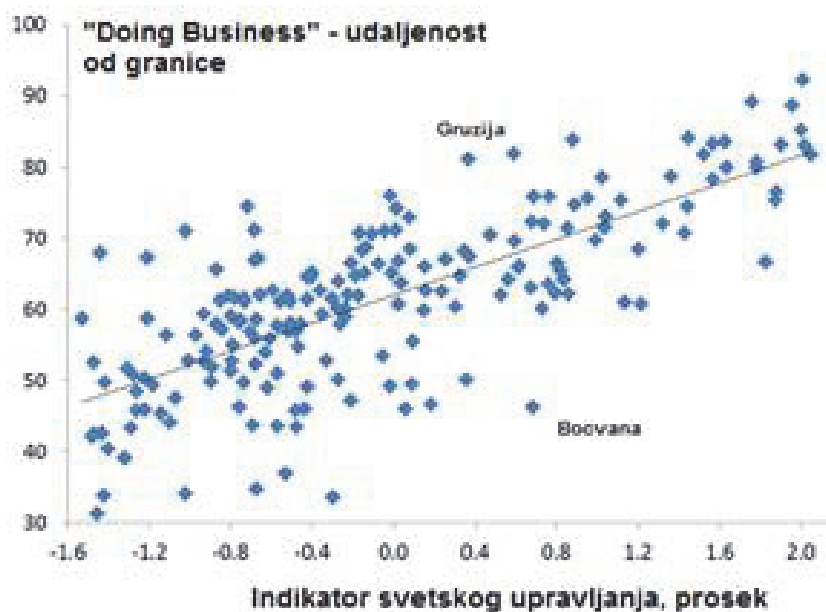
Izvor: Lehne, Mo, Plekhanov (2014).

¹⁵ Lehne, Mo, Plekhanov (2014).

Grafikon pokazuje da veliki broj zemalja ima nizak Polity skor, te zemlje nisu demokratske, ali imaju nadprosečne ekonomske performanse, što potvrđuje da je premisa o tome da su tržišne reforme preduslov da se ustanovi demokratsko društvo bile pogrešne za mnoge zemlje, pa i za Srbiju.

J. Lene et. al. su pokazali da postoji snažna korelacija između WGI i DiB, koja nije kauzalnost, jer uzročnost može ići od DiB ka WGI, kada dobri ekonomski rezultati unapređuju kvalitet institucija i dobru vladavinu (WGI), ali i od WGI ka DiB, kada kvalitetne institucije unapređuju ekonomske performanse.

Slika 9. Korelacija World Governance i Doing business indikatora

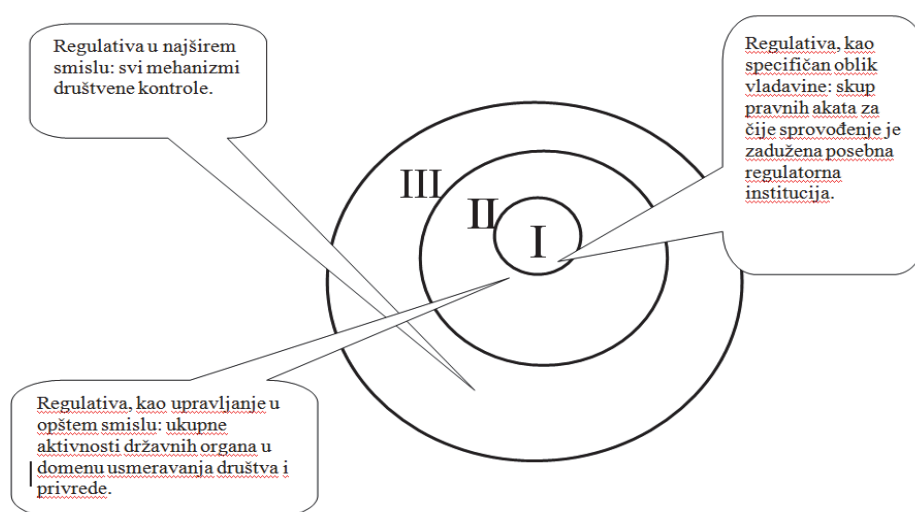

Izvor: Lehne, Mo, Plekhanov (2014).

4. REGULATORNE INSTITUCIJE I KAPACITET DRŽAVE

Nezavisne regulatorne institucije su jedan od ključnih faktora takvog inkluzivnog rasta koji uravnoteženo uzima u obzir po pravilu suprotstavljene interese umreženih stejkholdera. Ti suprotstavljene interese manifestuju se u **Promašajima tržišta** (engl. *market failure*). Sledeća slika predstavlja tri značenja regulacije. Regulatorne institucije su najbliže prvom, jedan – „regulacija kao specifičan oblik vladavine: skup autoritativnih pravila za praćenje i sprovođenje saglasnosti, često praćena nekim upravnim organom.”¹⁶

Slika 10. Tri značenja regulacije

Izvor: Jordana, Levi-Faur (1998).

¹⁶ Jordana, Levi-Faur (2004).

U **PricewaterhouseCoopers** studiji koja se bavila rezultatima energetske regulatora sadržani su indikatori koji su primenljivi i za ocenjivanje performansi svih regulatornih institucija.¹⁷ Regulatorne institucije su ocenjivane na osnovu sledeća četiri indikatora:

1. **Osposobljenost** regulatora (na primer, poznavanje grane, posvećenost stvaranju dugoročnog regulatornog okvira);
2. **Menadžment i upravljanje** (na primer, transparentnost, doslednost u odlučivanju);
3. **Efikasnost** (na primer, preduzimanje obavezujućih akcija, ispunjavanje ciljeva grane-delatnosti);
4. **Društvene koristi** (na primer, veća efikasnost grane-delatnosti, niže tarife za potrošače).¹⁸

U anketi za energetske sektor učestvovala su 63 ispitanika i postavljena pitanja ukazuju na mogući okvir za ocenjivanje performansi regulatornih institucija i u drugim granama-delatnostima.

- A. Redosled deset najvažnijih pokazatelja za **Ukupnu ocenu** regulatorne institucije od strane regulisane grane-delatnosti:
  1. Poznavanje grane-delatnosti
  2. Transparentnost
  3. Stvaranje dugoročnog regulatornog okruženja
  4. Podsticanje finansijske održivosti mrežnih grana-delatnosti
  5. Integritet
  6. Jasno definisani ciljevi
  7. Doslednost u odlučivanju
  8. Pravovremeno odlučivanje
  9. Prilagođavanje promenjenim okolnostima
  10. Minimiziranje regulatorne neizvesnosti.¹⁹
- B. Redosled najvažnijih pokazatelja za ocenu **Sposobnosti** regulatorne institucije od strane regulisane grane-delatnosti:
  1. Poznavanje grane-delatnosti
  2. Jasno definisani ciljevi

---

¹⁷ An EU-wide survey of energy regulators' performance (2014).

¹⁸ Isto, str. 4.

¹⁹ Isto, str. 22 i sl.

3. Prilagodljivost promenljivim okolnostima
  4. Intenziviranje sniženja troškova
  5. Podsticanje finansijske održivosti
  6. Podsticanje optimalnog kvaliteta usluge-proizvoda
  7. Uticaj na politiku zaštite životne sredine
  8. Podsticanje pravovremenih investicija
  9. Podsticanje tehnoloških inovacija
  10. Stvaranje dugoročnog regulatornog okruženja
  11. Pravovremeno odlučivanje
  12. Kvalitet informisanja i komunikacije.
- C. Redosled najvažnijih pokazatelja za ocenu **Menadžmenta i Upravljanja** regulatorne institucije od strane regulisane grane-delatnosti:
1. Transparentnost
  2. Doslednost u odlučivanju
  3. Minimiziranje regulatorne neizvesnosti
  4. Samostalnost
  5. Integritet
  6. Odgovornost za sopstvene postupke
  7. Pravičnost.
- D. Redosled najvažnijih pokazatelja za ocenu **Efikasnosti** regulatorne institucije od strane regulisane grane-delatnosti:
1. Moć da se preduzmu obavezujuće akcije
  2. Sposobnost da se prikupljaju i obrađuju informacije
  3. Ispunjavanje ciljeva grane-delatnosti
  4. Usklađivanje interesa stejkholdera
  5. Smanjivanje regulatornog i administrativnog opterećenja za regulisane grane-delatnosti.
- E. Redosled najvažnijih pokazatelja za ocenu **Postizanja društvenih koristi** regulatorne institucije od strane regulisane grane-delatnosti:
1. Uvećavanje ukupne efikasnosti grane-delatnosti
  2. Obezbeđivanje sigurne ponude.

WGI indeks za Srbiju pokazuje napredak u regulatornoj kontroli, u ostalim oblastima beleži se stagnacija ili čak i nazadovanje.

Izvor: WGI2020_25Sept2020_External Publish (2020).

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu bavili smo se ulogom institucija i njihovim značajem za izgradnju Kapaciteta države. Inkluzivne institucije kao kamen temeljac inkluzivnog rasta ograničavaju elite u nastojanjima da nezasluženo prisvajaju tuđi dohodak i održavaju stanje nekonsolidovane demokratije. Jednofaktorska

kauzalnost od tržišne privrede ka demokratiji ne postoji, jer u uslovima tržišne privrede brojni primeri promašaja tržišta upućuju na postojanje ekstraktivnih institucija koje postavljaju barijere ulasku u biznis ili uvećavaju oportunistične troškove. Regulatorna tela su važna pretpostavka izgradnje države i uvećavanja njenih kapaciteta, jer su pored sudske, zakonodavne i izvršne vlasti njen četvrti stub. Njihov značaj potvrđuje i činjenica da su važno merilo performansi države (Doing business, World Governance Index, WEF inclusive growth index).

LITERATURA

- Acemoglu, D., (2006), *Economic origins of dictatorship and Democracy*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Acemoglu, D., (2014), "Modeling Inefficient Institutions", *Ekonomске ideje i praksa*, No. 12, mart 2014., tematski broj "Political macroeconomy and contribution of Daron Acemoglu." Acemoglu, D., "14.773 Political Economy of Institutions and Development, lectures 6 and 7", <http://web.mit.edu/14.773/www/>, pristupljeno 25.09.2020.
- Acemoglu, D., "Political Economy Lecture Notes", MIT, PE9524.pdf, <http://economics.mit.edu/faculty/acemoglu/courses>.
- Acemoglu, D., "Weak States and State Building", MIT, Feb. 2020, <http://economics.mit.edu/faculty/acemoglu/courses>, pristupljeno 15.8.2020.
- Acemoglu, D., Liabson, D., List, J., (2015), *Macroeconomics*, "Why Isn't the Whole World Developed?," Pearson, www.pearsonhighered.com, Instructor resources.
- Acemoglu, D., (nov. 2015), "Political economy and state building", MIT, Munich Lecture, <https://economics.mit.edu/faculty/acemoglu>, pristupljeno 25.8.2020.
- Acemoglu, D., (2005), "Political regimes, institutions and growth", Tüsiad-koç university economic research forum.
- Acemoglu, D., (2012), "State Building: A Political Economy Perspective", Nemmers Lecture. Acemoglu, D., Robinson, J., (2012), "Why Nations Fail", FBBVA Lecture.
- An EU-wide survey of energy regulators' performance*, (2014), PricewaterhouseCoopers Advisory, www.pwc.nl.
- Ianchovichina, E., Lundstrom S., (2009), "What is Inclusive Growth?", *Policy Research Working Paper 4851*, WPS 4851.pdf., The World Bank Economic Policy and Debt Department Economic Policy Division.

- Jakšić, M., Jakšić, M., (2014), "Proximate and fundamental factors of growth: culture and institutions", *Economics and Economy*, vol. 1, no. 4.
- Jakšić, M., (2016), "Role of Regulatory Bodies in Banking and Energy Sector", *Journal of Central banking Theory and Practice*, Central Bank of Montenegro, Pogrodica, Montenegro, vol. 5, no. 1.
- Jordana, J. Levi-Faur, D., "The politics of regulation in the age of governance", <https://www.researchgate.net/publication/281549725>, January 2004.
- Lehne, J., Mo, J., Plekhanov, A., (2014), "What determines the quality of economic institutions? Cross-country evidence", *EBRD, working paper*, no. 171, WP_171_institutions.pdf, <https://www.ebrd.com>, pristupljeno 15.6.2020.
- The Inclusive Growth and Development Report*, <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2015-2016/box-1-the-inclusive-growth-and-development-report/>.
- WGI2020_25Sept2020_External Publish* (2020), pristupljeno 12.10.2020.